

BİR ELEKTRONİK SÖZLÜK DENEMESİ: VİDEOLU BARTIN AĞZI SÖZLÜĞÜ*

An Electronic Vocabulary Study: Bartın Dialect Dictionary with Video

Özlem ARTAR¹

Furkan Kadir TOPÇU²

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, ozlemaartar@gmail.com, orcid.org/0000-0001-9665-2940.

² Arş. Gör., Bartın Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, ftopcu@bartin.edu.tr, orcid.org/0000-0001-7198-5589.

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received: 04.11.2022
Kabul/Accepted: 28.04.2023

DOI:10.20322/littera.1199681

Anahtar Kelimeler

Klasik Türk şiiri, ömür, bağdaştırma.

ÖZ

Sözlükler kelimelerin düzenli bir şekilde tasnif edildiği birimlerdir. Sözlüklerde yer alan kelimeler kültürün göstergesidir ve bu açıdan sözlükler bir kültür aracıdır. Ağız sözlükleri, bu alanda önemli bir yer kaplamaktadır. Gündelik dilin bir hafızası olan ağız sözlükleri, ait oldukları bölgelerin kültürünü, dilini yansıtmaktadır. Bu sözlüklerin varlığının yanı sıra ulaşılabilir olması da kullanıcılar için önemlidir. Farklı birçok bölgeye ait ağız sözlüğü bulunmakla birlikte bu sözlüklerin dijital örneklerine rastlanmamaktadır. Bartın ağızına ait kelimelerin derlenerek dijital ortama aktarılması amacıyla yapılan bu çalışmada birincil kaynaklara ulaşılarak görüşmeler yapılmıştır. Bir dile ait en doğru veriler dilin konuşucularından alınabilir. TÜBİTAK "2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı 2021 yılı 1. Dönem Çağrısı" kapsamında desteklenen "Videolu Bartın Ağız Sözlüğü" projesi ile Bartın ağızına ait kelimeler birincil kaynaklardan sesli ve görüntülü olarak elde edilmiştir. Elde edilen bu kelimelerin kullanıcıya kolay ulaştırılması amacıyla web sitesi oluşturulmuştur. Veri toplama sürecinde birçok kişiyle görüşülmüş, görüşmeler neticesinde 100 kelimeye ulaşılmıştır. Ulaşılan kelimelerin tarifleri birincil kaynaklardan elde edilmiş, bununla birlikte örnek cümleler kayıt altına alınmıştır. Bu çalışma, Bartın ağızının dijital alana aktarılması açısından bir ilk adım niteliğindedir. Kelimelerin sayısı, telaffuz sayıları artırılabilmesi gibi aynı yöntemle farklı ağızlara ait çalışmalar yapılabilir. Bu çalışmaların fazlalığı ve elde edilen verilerin genişliği dikkate alındığında bu durum Türkiye Türkçesinin zenginliğini kanıtlar niteliktedir.

ABSTRACT

Dictionaries are the units in which the words are classified in an orderly manner. The words in the dictionaries are indicators of culture and in this respect, dictionaries are a cultural tool. Dialect dictionaries occupy an important place in this field. Dialect dictionaries, which are a memory of the daily language, reflect the culture and language of the regions they belong to. In addition to the existence of these dictionaries, their availability is also important for users. Although there are dialect dictionaries belonging to many different regions, digital examples of these dictionaries are not found. In this study, which was carried out with the aim of compiling the words of Bartın dialect and transferring them to digital media, interviews were conducted by reaching primary sources. The most accurate data about a language can be obtained from the speakers of the language. With the "Video Bartın Dialect Dictionary" project supported within the scope of TÜBİTAK's "2209-A University Students Research Projects Support Program Call

Keywords

Classical Turkish poetry, life, reconciliation.

* Bu makale, TÜBİTAK "2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı 2021 yılı 1. Dönem Çağrısı" kapsamında desteklenen "Videolu Bartın Ağız Sözlüğü" projesi için hazırlanmıştır.

for the 1st Term 2021", the words belonging to the Bartın dialect were obtained from primary sources in audio and visual form. A website has been created in order to easily deliver these obtained words to the user. During the data collection process, many people were interviewed, and as a result of the interviews, 100 words were reached. The definitions of the words were obtained from the primary sources, and the sample sentences were recorded. This study is a first step in terms of transferring Bartın's dialect to the digital field. The number of words and the number of pronunciations can be increased, as well as studies on different dialects with the same method. Considering the abundance of these studies and the breadth of the data obtained, this situation proves the richness of Turkey Turkish.

Atıf/Citation: Artar Ö., Topçu F. K., (2023), "Bir Elektronik Sözlük Denemesi: Videolu Bartın Ağız Sözlüğü". *Littera Turca, Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 9/2, 225-238.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Özlem ARTAR, ozlemaartar@gmail.com, Furkan Kadir TOPÇU, ftopcu@bartin.edu.tr

GİRİŞ

Dil, milyonlarca insanın binlerce yıl denediği hakikatlerin deposudur (Kaplan, 1983: 9). Sözlükler kelimelerin düzenli bir şekilde tasnif edildiği birimlerdir. Sözlüklerde yer alan kelimeler kültürün göstergesidir ve bu açıdan sözlükler bir kültür aracıdır. İlhan (2009: 537)'a göre; işledikleri ürünler açısından sözlükler, malzemenin kaydedildiği ortam açısından sözlükler, yazılış biçimleri açısından sözlükler olmak üzere üç temel alanda sınıflandırılır. Bu üç temel alan arasından işledikleri ürünler açısından sözlükler, içerisinde yazı dili sözlükleri ve ağız sözlüklerini barındırır. Ağız "Bir dilin veya bir lehçenin daha küçük yerleşim bölgelerinde yazı diline oranla birbirinden az çok ayrılan konuşma biçimleri: Türkiye Türkçesinin İstanbul ağızı, Konya ağızı, Nevşehir ağızı, Taşra ağızı, Anadolu ve Rumeli ağızları gibi (Korkmaz, 1992: 4)." şeklinde tanımlanmıştır. Türkoloji oldukça geç kurulmuş bir bilim dalı olduğundan, Anadolu ağızları üzerindeki araştırmaların pek erken başladığı söylenememektedir (Korkmaz, 1976: 143). Bununla birlikte sözlük ise "Bir dilin bütün kelimelerini veya belli bir kesitin/kesitlerinin kelimelerini, belli bir sistem içinde bir araya getirip anlamlarını aynı dilde veya başka dilde/dillerde veren/açıklayan/tanımlayan eser (Kocapınar, 2020: 1099)." şeklinde ifade edilmiştir. Ağız sözlükleri, yazı dilini değil, halkın geleneksel olarak kullanımlarını esas alan sözlüklerdir (İlhan, 2009: 540). Ağız sözlükleri o bölgenin yaşam biçimini, anlayışını, geleneklerini gösteren kültürel bir hazinedir. Ağız sözlüğü, belirli bir bölgede konuşulan, yazı dilinde yer almayan yahut anlam farklılığı olan kelimelerin sözlüğü olmakla birlikte aynı zamanda konuşulan dilin kelimelerini içermeleri bakımından dilin eşzamanlı sözlükleri olarak sayılmışlardır (Akar, 2009: 4). Ancak ülkemizde pek çok ağız sözlüğü görülse de ne yazık ki ağız sözlüklerinin dijital örneklerine rastlanmamaktadır. Bunların yanında elektronik sözlük kullanımının geleneksel öğretime göre daha etkili ve daha tercih edilir olduğu görülmektedir (Maden, 2020: 32). Dil, yaşayan ve gelişen bir varlık olduğu için onu sadece kâğıttan sözlüklere hapsedmek, onun günümüz dünyasında sürdürülebilirliğini kaybetmesine sebep olacaktır. Bu sebeple dijitalleşen dünyaya uyum sağlayıp yazılı kaynakların yanında dijital kaynaklara da önem verilmelidir. Geçmişe bakıldığında İskenderiye Kütüphanesi'nin yakılması ve koca bir kültürün, birikimin yok oluşu örneğinde de görüldüğü gibi yazılı kültür yok olmakla yüz yüzedir, bu nedenle dijitalleşmek elzemdir (Ortaylı, 2006: 87). Aydeniz (2022: 377) Belleken'de 'ağız' konusu üzerine yapılan çalışmalarını incelemiş ve

dergide 2021 yılı sonu itibariyle toplam 1057 makale olduğunu ve bunun 74'ünün ağız konusu ile ilgili çalışmaları içerdiği tespit etmiş ve 10 makalede 'ağız' konusu ile ilgili karşılaştırmaların yapıldığını, en fazla yerel ağzların ele alındığını ifade etmiştir. Buradaki verilerden hareketle ağız çalışmaları konusunda dijital eğilimin az olduğunu söylemek mümkündür. Bu makale, TÜBİTAK "2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı 2021 yılı 1. Dönem Çağrısı" kapsamında desteklenen "Videolu Bartın Ağız Sözlüğü" projesi için hazırlanmıştır.

Alanda Yazılanlar

Ağız çalışmaları geniş bir yelpazede ele alınmaktadır. Türkiye Türkçesi ağzları üzerine ilk çalışmalar 19. yüzyılın sonlarında yabancı araştırmacılarla, ilk olarak 1867'de Maksimov tarafından başlatılmış; Maksimov'un ardından Thury, Kunos, Foy ve Hartman gibi araştırmacılar tarafından çalışmalar yapılmıştır. Efrasiyap Gemalmaz'ın doktora tezi olan Erzurum ili Ağzları 1978'de, Ahmet Bican Ercilasun'un Kars İli Ağızı adlı eseri ise 1983'te yayımlanmıştır. Türk Dil Kurumu aracılığıyla gerçekleştirilen ağız araştırmaları kapsamında değerlendirilecek yayımlardan biri 1939-57 arasında toplamda 6 cilt olarak yayımlanan Türkiye'de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi'dir. İkincisi ise 1963-81 yılları arasında 12 cilt olarak yayımlanan Derleme Sözlüğü'dür (Kaynak 2020: 295-297). Videolu sözlük uygulamaları için Keskin & Saykılı (2017) "Video Sözlük Uygulamalarının Açık ve Uzaktan Öğrenme Materyali Olarak Kullanımı" gibi çalışmalar bulunmaktadır. Bartın ağızı için yapılmış pek çok çalışma bulunmaktadır ancak bunların arasında doğrudan yapılan ilk çalışma Zeynep Korkmaz'ın "Bartın ve Yöresi Ağzları" adlı çalışmasıdır (Yıldızöz, 2017: 2). Korkmaz bu çalışmada Bartın ağızını dil bilimsel özelliklerine göre değerlendirmiş ve Bartın ağzından bazı metinlere yer vermiştir (Korkmaz, 1994). Ayrıca Korkmaz ağız çalışmalarında (1971-2007) Bartın ağzının yapılarından Oğuzca ile Kıpçakça'nın karışımına örnek olduğunu göstermiştir (Korkmaz, 1971: 21). Korkmaz'dan önce Ahmet Caferoğlu'nun "Anadolu İlleri Ağzlarından Derlemeler" adlı eserinde Bartın ağzından altı derleme metne yer verilmiştir (Yıldızöz, 2017: 2). Genel olarak bakıldığında çalışmaların oldukça az olduğu görülmektedir. Ancak o dönemin şartları içinde gerçekleştirilen bu çalışmalar, özellikle yol gösterici olması açısından oldukça kıymetlidir.

Sözlük açısından bakılacak olursa Yıldız-Özsoy, (2016) "Bartın Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar" ve Yıldızöz, (2017) "Bartın Merkez İlçe ve Köyleri Ağızı (İnceleme-Metinler-Sözlük)" gibi örnekler bulunmaktadır. Doğru'nun (2017) Eskişehir'deki manav ağzlarını incelediği çalışması dikkate değerdir. Bir diğer ağız çalışmasında Demir ve Eker (2010) sahadan kayıt alarak Ankara ağzlarını incelemiştir. Sakaoğlu (2022) ise Kastamonu ağzına ait kelimeleri listelemiştir. Alyılmaz & Alyılmaz (2018) ağız çalışmalarına Türkçe eğitimiyle ilişkisi açısından yaklaşmıştır.

Dünya genelindeki ağzlarda yer alan kelimelere, kelime gruplarına ve cümlelere sesli bir biçimde ulaşılabilecek "Localingual" adlı bir site bulunmaktadır. Bu site her ne kadar kapsamlı olsa da bilimsellik açısından oldukça eksik olduğu söylenebilir; çünkü her kullanıcı site içerisine veri ekleme hakkına sahiptir ve bundan dolayı amaç dışı kullanımlara rastlanmaktadır. Bunun sonucunda bu nitelikte güvenilir kaynaklara ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Yöntem

Ağız çalışmaları geniş bir yelpazede ele alınmaktadır. Türkiye Türkçesi ağızları üzerine ilk çalışmalar 19. yüzyılın sonlarında yabancı araştırmacılarla, ilk olarak 1867’de Maksimov tarafından başlatılmış; Maksimov’un ardından Thury, Kunos, Foy ve Hartman gibi araştırmacılar tarafından çalışmalar yapılmıştır. Efrasiyap Gemalmaz’ın doktora tezi olan Erzurum ili Ağızları 1978’de, Ahmet Bican Ercilasun’un Kars İli Ağzı adlı eseri ise 1983’te yayımlanmıştır. Türk Dil Kurumu aracılığıyla gerçekleştirilen ağız araştırmaları kapsamında değerlendirilecek yayımlardan biri 1939-57 arasında toplamda 6 cilt olarak yayımlanan Türkiye’de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi’dir. İkincisi ise 1963-81 yılları arasında 12 cilt olarak yayımlanan Derleme Sözlüğü’dür (Kaynak 2020: 295-297). Videolu sözlük uygulamaları için Keskin & Saykılı (2017) “Video Sözlük Uygulamalarının Açık ve Uzaktan Öğrenme Materyali Olarak Kullanımı” gibi çalışmalar bulunmaktadır. Bartın ağızı için yapılmış pek çok çalışma bulunmaktadır ancak bunların arasında doğrudan yapılan ilk çalışma Zeynep Korkmaz’ın “Bartın ve Yöresi Ağızları” adlı çalışmasıdır (Yıldızöz, 2017: 2). Korkmaz bu çalışmasında Bartın ağızını dil bilimsel özelliklerine göre değerlendirmiş ve Bartın ağzından bazı metinlere yer vermiştir (Korkmaz, 1994). Ayrıca Korkmaz ağız çalışmalarında (1971-2007) Bartın ağzının yapılarından Oğuzca ile Kıpçakça’nın karışımına örnek olduğunu göstermiştir (Korkmaz, 1971: 21). Korkmaz’dan önce Ahmet Caferoğlu’nun “Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler” adlı eserinde Bartın ağzından altı derleme metne yer verilmiştir (Yıldızöz, 2017: 2). Genel olarak bakıldığında çalışmaların oldukça az olduğu görülmektedir. Ancak o dönemin şartları içinde gerçekleştirilen bu çalışmalar, özellikle yol gösterici olması açısından oldukça kıymetlidir.

Sözlük açısından bakılacak olursa Yıldız-Özsoy, (2016) “Bartın Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar” ve Yıldızöz, (2017) “Bartın Merkez İlçe ve Köyleri Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük)” gibi örnekler bulunmaktadır. Doğru’nun (2017) Eskişehir’deki manav ağızlarını incelediği çalışması dikkate değerdir. Bir diğer ağız çalışmasında Demir ve Eker (2010) sahadan kayıt olarak Ankara ağızlarını incelemiştir. Sakaoğlu (2022) ise Kastamonu ağzına ait kelimeleri listelemiştir. Alyılmaz & Alyılmaz (2018) ağız çalışmalarına Türkçe eğitimiyle ilişkisi açısından yaklaşmıştır.

Dünya genelindeki ağızlarda yer alan kelimelere, kelime gruplarına ve cümlelere sesli bir biçimde ulaşılabilecek “Localingual” adlı bir site bulunmaktadır. Bu site her ne kadar kapsamlı olsa da bilimsellik açısından oldukça eksik olduğu söylenebilir; çünkü her kullanıcı site içerisine veri ekleme hakkına sahiptir ve bundan dolayı amaç dışı kullanımlara rastlanmaktadır. Bunun sonucunda bu nitelikte güvenilir kaynaklara ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Bulgular

Bir ağzın kaybolması o kültürün kaybolması anlamına gelir. Bu sebeple mahallî söyleyişlerin korunması kültürün korunmasında oldukça etkilidir ancak kelimelerin yalnızca anlamlarıyla verilmesi yeterli olmayacaktır. Telaffuzlarının da birincil kaynaklardan elde edilerek hedef kitleye ulaştırılması gerekmektedir. Öyle ki her kelime yazıldığı gibi okunmamaktadır. Bu fark en çok bir yabancıнын farklı bir dili konuşmaya çalıştığı esnada görülebilir. Bunun sebebi dilimizdeki çoğu kelimenin aslında yazıldığı gibi okunmayışıdır ve bu da telaffuzun

önemi ile açıklanmaktadır. Bir dil en iyi birincil kaynaklardan duyularak öğrenilir. Yazılı dilde görülmeyen fakat konuşma dilinde görülebilen durumlar vardır. Örneğin Bartın ağzındaki “Galla Pazarı” kelime grubundaki “galla” kelimesi telaffuzu bilinmeden anlaşılabilir ancak bunun “galla:” şeklinde telaffuz edildiğini bilen bir kişi bu kelimenin “kadınlar” kelimesinden geldiğini fark edebilir. Bu örnekte de görüldüğü gibi telaffuzu bilmek, o dili/ağı tanıyamamızı sağlamaktadır. Bu nedenle bir dili/ağı öğrenirken telaffuzun en önemli faktörlerden biri olduğu söylenebilir. Buradan hareketle, Bartın yöresi ağızlarında yer alan sözcükleri öğrencilere, araştırmacılara ve meraklılarına ulaştırmak bu yöreyi tanımakta etkili olacaktır.

Çalışma için öncelikle konu hakkında yapılan çalışmalar incelenmiş ve Bartın halkından 100 kelime derlenmiştir. Sonrasında kayıtlar için görüşülecek 20 kişi belirlenmiştir. Kaynak kişiler 10 kadın 10 erkek olmak üzere cinsiyet dağılımı olarak eşitlik göstermektedir. Bu kişilerden 11’i 65 yaş üzeriyken geri kalanlar 20-50 yaş arasındadır. İstanbul’da 2 kişinin görüntülü kayıtları alınmış ve 10 kelimenin cümle içinde telaffuzu kaydedilmiştir. Sonrasında ‘Bartın’ ilinin ‘Ulus’ ilçesinde ‘Kozanlı’ köyünde 9 kişinin görüntülü kayıtları alınmış ve 44 kelimenin cümle içinde telaffuzu kaydedilmiştir. ‘Köklü’ köyünde ise 2 kişinin görüntülü kayıtları alınmış ve 9 kelimenin cümle içinde telaffuzu kaydedilmiştir. Kaynak kişilerin cümle kurmakta zorluk çektiği hâllerde köyde yaşayan daha genç bir kaynak kişiden yardım alınmış ve söylenebilecek cümleler seçilmiştir. Köylerde alınan kayıtlarda bazı kelimelerin kişiden kişiye de değişim gösterdiği görülmüştür. Örneğin ‘balkon’ anlamında kullanılan “sergü” kelimesinin “sorgü, sörgü” olarak telaffuz açısından değişiklik gösterdiği saptanmıştır fakat yaygın kullanım “sergü” kelimesinde olduğu için madde olarak bu söylenişe yer verilmiştir. Bartın’ın ‘Merkez’ ilçesi ‘Çaydüzü Mahallesi’nde 6 kişinin görüntülü kayıtları alınmış ve 33 kelimenin cümle içinde telaffuzu kaydedilmiştir. ‘Demirciler Mahallesi’nde ise 1 kişinin görüntülü kayıtları alınmış ve 5 kelimenin cümle içinde telaffuzu kaydedilmiştir. Ancak burada kaydedilen “enenmek” kelimesinin derlemesinde bir anlam hatası olduğu görülmüş ve bu kelime listeden çıkarılarak bunun yerine “ananmak” kelimesi eklenmiştir.

Kayıtlar süresince kaynak kişilerden biri hariç bütün kaynaklar her kelime için ayrı ayrı cümleler seçip doğrudan o cümleleri söylemiş fakat bu bahsi geçen kaynak kişi, diğerlerinden farklı olarak kelimelerin içinde geçtiği bir sohbet ortamı oluşturarak cümlelerini kurmuştur.

Bütün kayıtlar alındıktan sonra düzenleme yapılarak Wix adlı web sitesine aktararak elektronik sözlüğün oluşumu tamamlanmıştır. Tablo 1’de, ulaşılan madde başları ve örnek cümleler verilmiştir (Artar; Topçu, 2022: <https://www.videolubartınagzisozlugu.com/>).

Tablo 1. Ulaşılan Madde Başlı Kelimeler ve Örnek Cümleler

Madde başı	Anlam	Örnek cümle
açay	Yaşa dikkat edilmeksizin kız çocuklarına verilen isim	Bende iki tane açay var
açğu	Anahtar	Açguynan kapıyı açtım

aFur	Büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar için kullanılan yemlik	Afura hayvanlara yem döktüm
ākuru	İleri, dosdoğru	Çifti akuru sürdürdüm
alaF	Büyükbaş ve küçükbaş hayvanlara verilen yem	Hayvanları alafладım, yem vedim
ānan-	Rahatlamak ve vakit geçirmek için uyumaksızın uzanmak	Bizim uşakla ananıyala harmanlada
apolyā	Hoparlör	Benim telefonuy apolyoleyi bozuk
arḳ	Tarlaları sulamak için tarla kenarlarında kazma gibi aletlerle açılan su yolu	Arkla bostan suladım
badallan-	Bozmak	Kaşık yaparken badallandı
bakraÇ	Her türlü taşıma kovası	Bakraca su dolduruyoz, süt dolduruyoz
basax	Bir yerden daha yüksek bir yere çıkmak için farklı yükseltilerdeki düzlemlerden oluşan yapı, merdiven	Basaktan çıkıp eve girdim
bisirāÇ	Sacda pişirilen yufka, bazlama gibi yiyecekleri ters düz etmeye yarayan uzun ve yassı tahta	Ocakta ekmek yapakan bisiracı alıyosuy eliye ekmeği bi güzel çövrüyosuy
bonduruḳ	İki büyükbaş hayvanın bir arada durarak tarla sürme, tomburuk çekme gibi işlerde kullanılmasını sağlayan tahta boyunluk	Boğun oküzlerü bondurukladuk çivit sürmeğe gitdük
bōğar	Su kaynağı	Buğardan su içtim
ciye	Abla	Boğun ciyemi gördüm
cüncük	Herhangi bir eşya veya canlının kendi türünden olanlara göre küçük olması	Benim gızığ uşakları çok cüncük hiçbi yere gidemeya
çağraḳ	Eve girdikten sonraki ilk alan, sofa	Çağraktan bakracı aldım, odaya girdim yani içeri
çatu	Yük ve hayvan bağlamak için kullanılan kalın ip	Çatuyula ot götüdüm
çemle-	Bir işi yapmaya başlamadan önce giysinin kollarını yukarı doğru sıyırma	Bulaşuk yıkamadan once gollarımı çemleyon
çıkım	Bir tarlanın kendi içindeki bölümlerini ayırmak için çekilen sınır	Çıkımda orak kaldı

çıkuruç	Bahçe kapısı	Bağçenin çıkuruğu yıkıldı
çitmuç	Ağaçların ince, küçük dalları	Ağaçtan çitmuç kırdım
çimeter	Az yemek yiyen, iştahsız	Az yemek yiyen uşaklara çimeter deyo
Takınaç	Sıkıntı	Bi dakınağın va mı
dala-	Yaralamak	Elimi ısırğan daladı
Tam	Büyükbaş ve küçükbaş hayvanların barındığı kapalı alan	Goyunları toplayıp dama guydum
dayaç	Yürürken ve hayvanları güderken destek yol gösterme maksatlı kullanılan sopa	Dayakla hayvanları hayladım
dayana	Dayının eşi	Benim dayana öldü
dēynaç	Şurada	Baston deynak
doğşü-	Meyve sebze toplamak	Ağaçtan armut doğşüdüm
Töngel	Muşmula	Her işeye isim verilmiş, döngele verilmemiş. O da küsmüş gidiyemiş. "Dön de gel, dön de gel." demişler. Döngel ismi ordan kalmış
dör-	Yaramazlık yapmak	Bizim uşak çok dörüyodu
ēbdesyanı	Abdest almak ve el yıkamak için kullanılan yer	Ebdesyanını temizledim
ekmek çorba evi	Evin yemek yapılan kısmı	Ekmek çorba evini sildim süpürdüm şindi
elemşāne	Gökkuşağı	Yağmurdan soğra elemşane çıkar
eltovası	Tava	Eltovasında katuk ettüm.
emana	Amcanın eşi	Beğim bi tanecük emanam galdı dünyada. Eskiden çoh bahtı bağa özledim onu. O da İstanbul'a gitti
evçü	Oda	Evçülerü topladım şindi
eşşümüç	Süt veya yoğurdun kaynatılarak kestirilmesi neticesinde suyu süzdürülerek elde edilen yiyecek	Sütü bişiriyoz, içine birazcık yoğurt goyup çokertiyoz, eşşümüç oluyo

ğaga	Abi	Ben gaga değilim ama ben en büyüklerü olduğu için ben gardaşlarımın gagasıyım
galazaman	Ekseriyetle, çoklukla	Galazamanda çivit sürüyaldı, bahçe yapıyalardı
galbur	Un, tarhana gibi küçük taneli mamüllerin içindeki büyük maddelerin ayrılması için kullanılan delikli alet	Boğun misir galburladım
gallā	Kadınlar	Bizim bu galla bazarında her zaman mancar bulunu
ğaplumğurbā	Kaplumbağa	Ormanda gaplumğurba gordüm
garuq	Yerleşim yerinin içinde sürülmeksizin ekme dikme yapılan toprak saha	Bizim garukta onlağla kezek kazağ mısığız
ğavlaq	Çınar ağacı	Gavlak yaprağı tozlu olur
ğayış	Kemer	Oküzleyin gayışını dakdim boğun
ğazımayına	İnadına	Bizim herif çok gazımayına bana
geben	Yaşa dikkat edilmeksizin erkek çocuklarına verilen isim	Bende hiç geben yok
germeç	Tahta çitin dikey parçalarını enlemesine birleştirmeye yarayan tahta parçası	Ağloğ yığılmış germeç godum orayı
ğī	Kız (Seslenme)	Nereye gidiyon gı
gıcı	Kozalak	Bak bullada etrafta şeyle va gıcıla va çamlada
gişlik	Bayram, düğün gibi hususi günlerde giyilen giysi	Gızlar üstünüzdeki urbalar gişlik mi?
ğocabuva	Dede	Gocabuvan va mı
gocuvaz	Kozcağız	Ben Gocuvaz'a arada bi gide gelürün
gökyeşil	Kertenkele	Böyle otların falan arasında gökyeşil va mı şeylerde sizin Ankara'da
göynek	İçe giyilen tek parça elbise	Gideğken göynek giydim

h�albessin	Elbette	Halbessin bu işi de eder�z ya nedelim
hayla-	Sürmek, bir grubu dıŐarı çıkarmak	ToĐuklar garuĐa girmiŐ hepsini hayladım
hergil	Mısır, buğday gibi yiyeceklerin konulduğu dolap	Evveli hergile zahlep, misir, b�ydey guyaduk.
hıra	Cinsiyet fark etmeksizin k�c�k çocuklara verilen isim	Bende bi tane hiray var çok fena
hışda-	Ses �ıkarmak	Benim eltim çok hıŐdaya
hotura-	�ıkıŐmak	Evveli çok gavga eded�k hotur hotur
ilyan	LeĐen	UĐd�n bulaşuk tabaklarını suya tutağsın. Sonra ilyana sıcak sabunlu su yapağsın. Kop�rt�s�n s�ngerlen tek tek yıkasın, durulağsın
inam	Canım (seslenme)	O iŐ öyle olmaya iŐte inam
ıŐpit	Hodan, kaldirik otu	Gızlar ıŐpit gavurması yir misiniz
kendabat	Toprağın zenginleŐmesi için her yıl farklı ürünlerin ekilmesi.	Amcamın uŐaklarıyla bizim tallalağ h�l� kendabat
kevŐ�r	Pekmezin yapılması neticesinde meydana gelen posa	Bekmez yapınca kevŐ�r� napıyosunuz
kömeç	Bartın'a özgü bir köy ekmeği	Temiz bi ilyan hazılağsın. �ine unu eleğsin yeteri kadar, bi tepsilik kömeç çıkacak kadar. Ondan soğra un, tuz, maya bileŐtiryosun onu, güzelce yuğuruyosun. Sert olmyacak yumuŐak olcak. Ondan sonra bi iki saat bekliyecek. Fırına goycan k�meci biŐircen bi güzel. Güzel oluyo iŐte
k�m�Ő	Manda	Boğun k�m�Őlrenen tomruk çektim
k�p�r	Toz, kırıntı gibi yere dökülmüŐ süprüntü	Zamanında kul kupür s�p�r�d�k
lepetleme	Bir ekmek çeŐidi, bazlama	Evelki gün lepetleme yid�k

mazağ	Yeterince olgunlaşmamış meyve	Mazak almaları doğşüdüm
mele-	Göz koymak	Beğendüğüm bi şeyi gardaşlarımdan önce gapağdım meledim benim derdim, o benim derdim
mintan	Gömlek	Mintanların gopcukları kopmuş onları dikiveyodum
nars et-	Rezil etmek, gurur kırmak	Benim uşak beni çok nars ediyo
naşdaba	Su doldurmak ve dökmek için kullanılan alet	Benim hanım ben evlendüğüm zaman benim elime şa naşdabaynan su güyerdi
nesbetsüz	Yerli yersiz konuşan, patavatsız	İnsanla çok nesbetsüz
ovar-	Hazırlamak	Çay içecük, bardakları çabuk ovar da gel
örük	Erik	Örükten kompostu yaptım
ösger	Rüzgâr	Bizim ollada tepelede çok ösger eseğ
perişke	Peynir, patates, yumurta gibi malzemelerle üçgen şeklinde yapılan mantı	Öğlene perişke bişüdüm
sacırağ	Sac ayağı	Sacıraktan yemeği aldım
sayı	Gerçek, sahi	İnanmayom ben sağa sayı mı
sergen	Raf	Odaya sergen yaptım
sergü	Balkon	Boğun sörgüye urbarları daktım
seyit-	Koşmak	Sığların peşinden boğun çok seyittim
silüngü	Silme bezi	Silüngüyle yelleri sildim
sini	Üzerinde yemek yenilen tepsi	Siniyle yemek daşıdım
sökü	Tabure	Söküye otudum
şinci	Şimdi	Şinci samağluktan geldim
tereçe	Mutfak rafı	Tereçeden tabağı aldım
urba	Kıyafet	Urbaları yıkadım

organ	Halat	Yirmi metre organ yaptım
yalouz	Yalnız	Ailem öldü ben yalouz galdım
yangun	Âşık olunan kişi	Ben yangunumu aldım
yavuş	Yağmur	Bizim bullada çok yavuş yağa
yoka	Yufka	Dün yoka yazdım
zellətli	Lezzetli	Malak çorbası zelletli olmuş
zeril kal-	Eksiği olmak	Benim garı ölüse zeril kalurun

Tablodaki kelimeler Ercilasun (1997) "Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri" adlı bildirideki transkripsiyon alfabesine göre düzenlenmiştir. Görüşmeler neticesinde elde edilen kelimeler temalara ayrılmıştır. Bu şekilde kelimelerin hangi alanlarda yoğunlaştığı görülmüştür. Temalar değerlendirildiğinde en az kelimenin 'yer adı' başlığında, en çok kelimenin 'diğer' kategorisinden sonra 'mutfak kültürü' başlığında olduğu tespit edilmiştir. Temalara ayrılmış kelimeler tabloda verilmiştir.

Tablo 2. Madde Başlarının Temalandırılması

Temalar	Madde başı	Sayı
Diğer	akuru, badalla-, cüncük, çemle-, dala-, dör-, galazaman, anan-, halbessin, hışda-, küpür, mele-, nars et-, ovar-, sayı, seyit-, şinci, zeril kal-, hotura-	19
Mutfak Kültürü	eltova, eyşumuk, galbur, kömeç, perişke, lepetleme, sacırak, sini, yoka, zelletli, ekmeç çorba evi, kevsür, hergil, terece	14
Alet	açgu, apolyo, bakraç, bisiraç, çatu, dayak, ilyan, naşdaba, silüngü, sökü, organ, gayış	12
Tabiat	buğar, çıtmuk, döngel, elemşane, gaplumgurba, gavlak, gıcı, gökyeşil, ıspıt, örük, ösger, yavuş	12
Sosyal Hayat ve Mizaç	galla, gı, inam, nesbetsüz, yangun, çimeter, dakınak, deynak, gazımayına, yalouz	10
Aile	açay, ciye, dayana, emana, gaga, geben, hıra, gocabuva	8
Ev	basak, çağrak, çıkuruk, ebdesyani, evçü, germeç, sergen, sergü	8
Hayvancılık	afur, alaf, bonduruk, dam, hayla-, kömüş	6
Tarım	ark, çıkım, doğşü-, kendabat, mazak, garuk	6
Kıyafet	gişlik, göynek, mintan, urba	4
Yer Adı	goccevaz	1

SONUÇ

Araştırma kapsamında ilk olarak kolay ulaşılabilecek kaynak kişilerden Bartın ağzında yer alan ve yazı diline uzak olan 100 kelime/ kelime grubu ve cümle derlenmiştir. Daha sonra elde edilen veriler kullanılarak kaynak kişilerle görüşülüp sesli ve görüntülü kayıtlar alınmıştır. Elde edilen kayıtlar düzenlenmiş ve gerekli düzenlemelerin ardından web sitesine aktarılıp okuyucuya/kullanıcıya sunulmuştur. Yapılacak grupça ve bireysel görüşmelerde kaynak kişilerin kabul etmesi karşılığında verilerin kaydedilmesi için ses ve görüntü kayıt cihazları kullanılmıştır. Görüntülenmek istemeyen kaynakların yalnızca ses kayıtları alınması planlanmış fakat böyle bir durum söz konusu olmamıştır. Grupça görüşmeler yalnızca derlemeleri kapsadığı için daha çok ses kayıt cihazı kullanılırken bireysel görüşmelerde hem ses hem görüntü kayıt cihazları kullanılmıştır. Görüşmelerin sonucunda elde edilen veriler Wix adlı web sitesi aracılığıyla kullanıcıya/okuyucuya sunulmuştur. Çalışma neticesinde oluşturulan web sitesine <https://www.videolubartinagzisozlugu.com/> adresinden ulaşılabilmektedir.

Çalışma neticesinde 100 kelime elde edilmiş olup telaffuzları bozulmadan verilmiştir. Her bir kelimenin görüşülen kişilerden alınan tarifleri ve örnek cümleleri de çalışmaya eklenmiştir. Bu açıdan birincil kaynaklardan kelimeler, kelimelerin telaffuzları, tarifleri ve kullanışları elde edilmiştir. Elde edilen kelimeler temalara göre tasniflenmiştir. Elde edilen kelimelere temalar açısından bakıldığında en çok 'diğer' teması, en az ise 'yer adı' teması görülmektedir. 'Diğer' temasındaki kelimelerin büyük çoğunluğu fiillerdir. Araştırmada elde edilen 100 kelimedenden yalnızca 14'ü fiilken bu fiillerin 12'si diğer temasında yer almaktadır. Temalar çoktan aza diğer, mutfak kültürü, alet, tabiat, sosyal hayat ve mizaç, aile, ev, hayvancılık, tarım, kıyafet ve yer adı şeklinde sıralanmaktadır. Ancak kelimeler halkın ağzından rastgele yöntemle seçildiği için bu durumdan herhangi bir sonuç çıkarılamamaktadır. Ayrıca her bir kelimenin telaffuzu, hazırlanan web sitesi vasıtasıyla sesli ve görüntülü olarak kullanıcıyla buluşturulmuştur. Bu çalışma, Bartın ağzının dijital alana aktarılması açısından bir ilk adım niteliğindedir. Kelimelerin sayısı, telaffuz sayıları artırılabilceği gibi aynı yöntemle farklı ağızlara ait çalışmalar yapılabilir. Bu çalışmaların artması Türkiye Türkçesi ağız çalışmalarının daha geniş bir perspektifle ele alınmasını sağlayacaktır. Bu çalışmaların fazlalığı ve elde edilen verilerin genişliği dikkate alındığında bu durum Türkiye Türkçesinin zenginliğini kanıtlar niteliktedir.

KAYNAKÇA

- Akar, Ali (2009). "Ağız Sözlükleri: Yöntem ve Sorunlar -I-". *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 4 (4): 1-11.
- Alyılmaz, Semra ve Alyılmaz, Cengiz (2018). "Ağız Bilimi Çalışmalarının Türkçe Öğretimi Açısından Önemi". *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*. 45: 7-38.
- Aydeniz, Süleyman (2022). "Türk Dili Araştırmaları Yıllığı (TDAY) Belleten Dergisinde Ağız Konusu İle İlgili Makalelerin Analizi". *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*. 8 (17): 376-400.
- Buran, Ahmet (2002). "Konuşma Dili Yazı Dili İlişkileri ve Derleme Faaliyetleri". *Türkbilig*. 2002 (4): 97-104.
- Demir, Nurettin ve Eker, Süer (2010). "Ankara Ağızları Sözlüğü Örneğinde Ağız Sözlükçülüğü Hakkında Bazı Tespitler". *Bellekten*. II: 91-102.
- Doğru, Fatih (2017). "Eskişehir İli Manav Ağızlarının Genel Özellikleri". *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 6 (2): 828-846.
- Ercilasun, Ahmet Bican (1999). "Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri". *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni (9 Mayıs 1997)*. TDK Yayınları. 43-48.
- Erdem, Mehmet Dursun (2013). "Ağız Sözlükçülüğü Üzerine". *Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 8 (13): 95-102.
- Göçer, Ali (2012). "Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine". *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*. 50-57.
- İlhan, Nadir (2009). "Sözlük Hazırlama İlkeleri, Çeşitleri ve Özellikleri". *Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 4 (4): 534-554.
- Kansızoğlu, Hasan Basri (2012). "Konuşma Dili ve Yazı Dili Etkileşimi". *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 1 (1): 217-235.
- Kaplan, Mehmet (1983). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Karasar, Niyazi (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kaynak, Mehmet (2020). "Türkiye Türkçesi Ağızları Üzerine." *Kafdağı*. 5 (2): 292-309.
- Keskin, Uğur ve Saykılı, Abdullah (2017). "Video Sözlük Uygulamalarının Açık ve Uzaktan Öğrenme Materyali Olarak Kullanımı". *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*. 3 (4): 43-61.
- Kocapınar, Pelin (2020). "Sözlük Nedir?". *Karadeniz Araştırmaları*. XVII (68): 1089 – 1101.
- Korkmaz, Zeynep (1971). "Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı ile İlişkisi Sorunu". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Bellekten*. 21-32.

Korkmaz, Zeynep (1976). "Anadolu Ağızları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Karşılaştığı Sorunlar". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*. 143-172.

Korkmaz, Zeynep (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Korkmaz, Zeynep (1994). *Bartın ve Yöresi Ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Maden, Aslı (2020). "Elektronik Sözlük Kullanımının Sözlük Kullanmaya Yönelik Tutuma Etkisi: 5. Sınıf Örneği". *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*. 6 (1): 22-35.

MEB (2018). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.

Ortaylı, İlber (2006.) "İskenderiye Kütüphanesi". *Türk Kütüphaneciliği*. 20 (1): 85-88.

Sakaoğlu, Saim (2022). "Ağız Araştırmacılığımızın Kökenleri". *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*. 10 (26): 223-232.

Videolu Bartın Ağız Sözlüğü, 2022: <https://www.videolubartinagzisozlugu.com/>

Yıldız, Muharrem ve Özsoy, Yusuf (2016). "Bartın Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar". *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 1 (1): 141-150.

Yıldızöz, Rabia (2017). *Bartın Merkez İlçe ve Köyleri Ağız (İnceleme-Metinler-Sözlük)*. Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.